

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/110/2001

KORUPCJA I AFERY KORUPCYJNE W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 2001

- W społeczeństwie powszechna jest opinia (93% wskazań), że korupcja w Polsce stanowi duży problem. Od lipca 2000 roku wyraźnie wzrósł (z 46% do 68%) odsetek osób uważających, że jest to *bardzo duży* problem.
- Większość badanych (70%) jest zdania, że w obecnym rządzie wielu urzędników czerpie korzyści z pełnienia funkcji publicznych. Ponad jedna piąta (22%) uważa, iż skala tego zjawiska jest niewielka, a jedynie co setny respondent (1%) twierdzi, że w Polsce w ogóle nie ma urzędników czerpiących korzyści z pełnionych funkcji.
- Ponad połowa ankietowanych (57%) wyraża przekonanie, że przypadki korupcji zdarzają się w środowiskach związanych zarówno z rządem, jak i z opozycją. Co czwarty respondent (24%) sądzi, iż korupcja dotyczy głównie środowisk bliskich rządowi, a tylko 3% - że środowisk opozycyjnych.
- Zdecydowana większość respondentów (86%) słyszała o aferach korupcyjnych i bezprawnym wykorzystywaniu tajnych informacji, których konsekwencją były dymisje w rządzie.
- Do przyczyn ujawniania obecnie opinii publicznej tak licznych informacji o aferach respondenci zaliczają przede wszystkim walkę poszczególnych komitetów wyborczych (83%) oraz wzrost korupcji wśród wysokich rangą urzędników państwowych (79%). Rządziej wskazują na wzrastającą jawność życia politycznego i gospodarczego (61%), nieporozumienia między UOP, prokuraturą i policją (61%), chęć „oczyszczenia się” odchodzącego rządu z osób, które się skompromitowały lub mogą być skompromitowane (60%), efekt intensywniejszego działania wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania (56%) oraz chęć skompromitowania rządu przez niektóre redakcje (52%).

Przechodząca przez Polskę fala powodziowa oraz gwałtowne burze zdominowały w lipcu wszystkie serwisy informacyjne. W obliczu tych wydarzeń na drugi plan zeszedł przedstawione nieco wcześniej opinii publicznej afery korupcyjne w środowiskach powiązanych z rządem. Postanowiliśmy jednak zbadać, jakie jest nastawienie społeczeństwa do korupcji i nadużyć wśród urzędników zajmujących wysokie stanowiska.

OCENY SKALI KORUPCJI

Dziesięć lat temu co trzeci badany sądził, że korupcja w Polsce jest *bardzo dużym* problemem, natomiast obecnie¹ tego zdania jest ponad dwie trzecie ankietowanych. Tylko w ciągu ostatniego roku odsetek uważających korupcję za *bardzo duży* problem wzrósł o 22 punkty. Ocena wagi problemu jest dość zgodna i niezbyt zróżnicowana ze względu na cechy społeczno-demograficzne ankietowanych. O tym, że korupcja jest problemem *bardzo dużym*, nieco częściej niż pozostali przekonani są badani w wieku od 45 do 64 lat, natomiast relatywnie rzadziej - najmłodsi respondenci. Częściej niż pozostali jako *bardzo duży* problem postrzegają korupcję osoby biorące udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (76%) oraz w ogóle nieuczestniczące w życiu religijnym (86%), a także badani o lewicowych poglądach politycznych (por. tab. aneksowe).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (135) przeprowadzono w dniach 3-6 sierpnia 2001 roku na 964-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Jak Pan(i) sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym czy małym?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VII 1991	II 1992	VII 2000	VIII 2001
	w procentach			
Bardzo dużym	33	49	46	68
Raczej dużym	38	37	40	25
Raczej małym	15	8	6	2
Bardzo małym	2	1	0	1
Trudno powiedzieć	12	5	8	5

Zdaniem większości badanych (70%), wielu urzędników państwowych czerpie nieuzasadnione korzyści z pełnionych funkcji publicznych. Od roku '95 odsetek osób negatywnie oceniających uczciwość dużej części urzędników państwowych systematycznie rośnie² - w ciągu ostatniego roku zwiększył się o 11 punktów.

Tabela 2

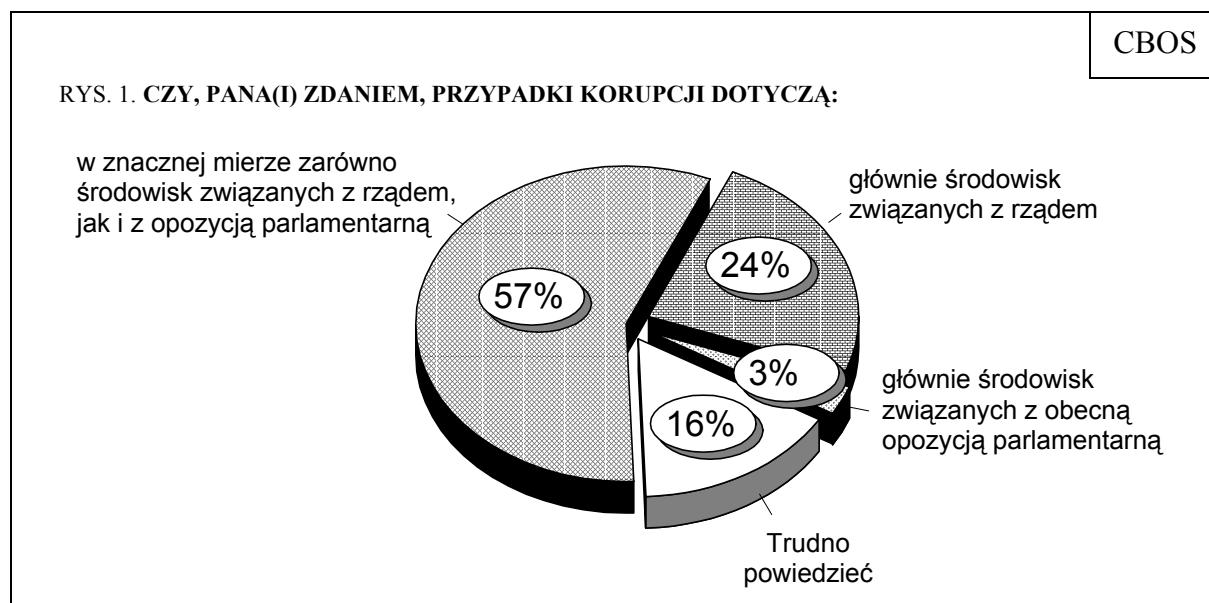
Ostatnio słyszy się o wysokich urzędnikach państwowych, którzy czerpią korzyści z pełnionych funkcji publicznych. Czy uważa Pan(i), że w obecnym rządzie:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	II 1995	IV 1997	VII 1999	VII 2000	VIII 2001
	w procentach				
- wielu wysokich urzędników dopuszcza się takich czynów	51	55	61	59	70
- są tacy, choć jest ich niewiele	36	32	24	30	22
- w ogóle nie ma wysokich urzędników państwowych, którzy czerpaliby korzyści z pełnionych funkcji publicznych	2	1	1	1	1
Trudno powiedzieć	11	12	14	10	7

Cechy społeczno-demograficzne badanych nie mają wyraźnego wpływu również na zróżnicowanie ocen skali korupcji wśród wysokich rangą urzędników państwowych. O czerpaniu nieuzasadnionych korzyści z zajmowania wysokich stanowisk nieco częściej niż pozostali przekonani są respondenci o najniższych dochodach i negatywnie oceniający swoje warunki materialne, częściej też badani o lewicowych poglądach politycznych (77%) niż identyfikujący się z prawicą (67%).

² Niewielki spadek w roku 2000 mieści się w granicach błędu statystycznego.

KOGO DOTYCZĄ PRZYPADKI KORUPCJI?

Zdaniem ponad połowy ankietowanych, korupcja w naszym kraju w jednakowym stopniu dotyczy środowisk związanych zarówno z obecnym rządem, jak i z opozycją parlamentarną. Co czwarty respondent przypisuje tego rodzaju nadużycia przede wszystkim środowiskom bliskim rządowi, a jedynie 3% posądza o nie głównie środowiska opozycyjne.

Opinie na ten temat są najbardziej zróżnicowane w elektoratach partyjnych. Wśród wszystkich potencjalnych wyborców przeważa przekonanie, że korupcja dotyczy w znacznej mierze zarówno środowisk rządowych, jak i opozycyjnych. Jednak respondenci zamierzający w najbliższych wyborach parlamentarnych głosować na nowo powstałe ugrupowania: Prawo i Sprawiedliwość oraz Platformę Obywatelską, zdecydowanie częściej niż pozostali wyborcy są skłonni widzieć przypadki korupcji zarówno wśród członków opozycji, jak i środowisk związanych z rządem. Spośród sympatyków AWSP i UW ponad połowa wyraża przekonanie, że skorumpowani są zarówno politycy rządzący, jak i pozostający w opozycji. W tych grupach badanych najwięcej osób miało trudności z odpowiedzią. Co dziewiąty wyborca AWSP jest przekonany, że korupcja dotyczy przede wszystkim opozycji.

Wyborcy SLD-UP oraz zwolennicy PSL zdecydowanie częściej niż pozostali postrzegają o nieuczciwość środowiska związane z obecnym rządem, jednak również wśród nich przeważa przekonanie, że skorumpowanych urzędników można spotkać we wszystkich formacjach.

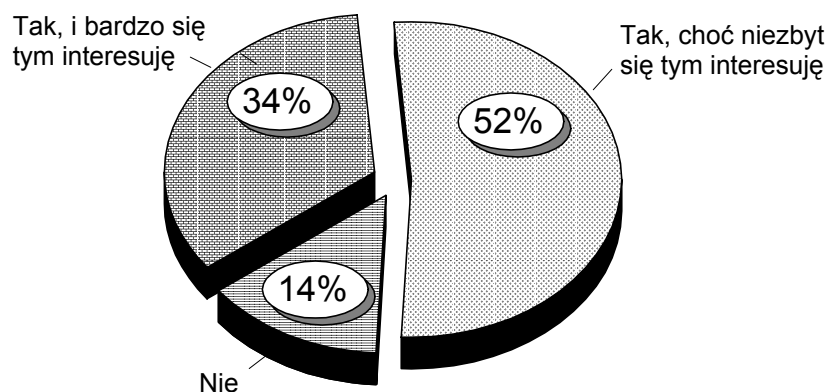
Tabela 3

Elektoraty partyjne	Czy, Pana(i) zdaniem, przypadki korupcji dotyczą:			
	w znacznej mierze zarówno środowisk związanych z rządem, jak i z opozycją parlamentarną	głównie środowisk związanych z rządem	głównie środowisk związanych z obecną opozycją parlamentarną	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PiS	75	7	9	9
PO	72	16	5	7
UW	59	7	0	34
AWSP	52	17	11	21
SLD+UP	50	42	1	8
PSL	46	36	2	16

PRZYCZYNY UJAWNIANIA INFORMACJI O KORUPCJI

Zdecydowana większość badanych (86%) słyszała o aferach korupcyjnych i bezprawnym wykorzystywaniu tajnych informacji przez wysokich rangą urzędników państwowych oraz o dymisjach w rządzie, będących konsekwencją tych działań. Jednak ponad połowa respondentów wykazała niezbyt duże zainteresowanie tymi wiadomościami.

RYS. 2. OD KILKU MIESIĘCY W MEDIACH POJAWIAJĄ SIĘ LICZNE INFORMACJE O AFERACH KORUPCYJNYCH I BEZPRAWNYM WYKORZYSTYWANIU TAJNYCH INFORMACJI. AFERY TE DOTYCZĄ WYSOKICH RANGĄ URZĘDNIKÓW PAŃSTWOWYCH, A ICH KONSEKWENCJĄ SĄ DYMISJE W RZĄDZIE. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I) O TYCH AFERACH?

Badani, którzy słyszeli o aferach i dymisjach, podawali następnie - wybierając z przygotowanej listy - najbardziej prawdopodobne ich zdaniem przyczyny ujawnienia społeczeństwu w tak krótkim czasie tak wielu tego typu wiadomości.

Tabela 4

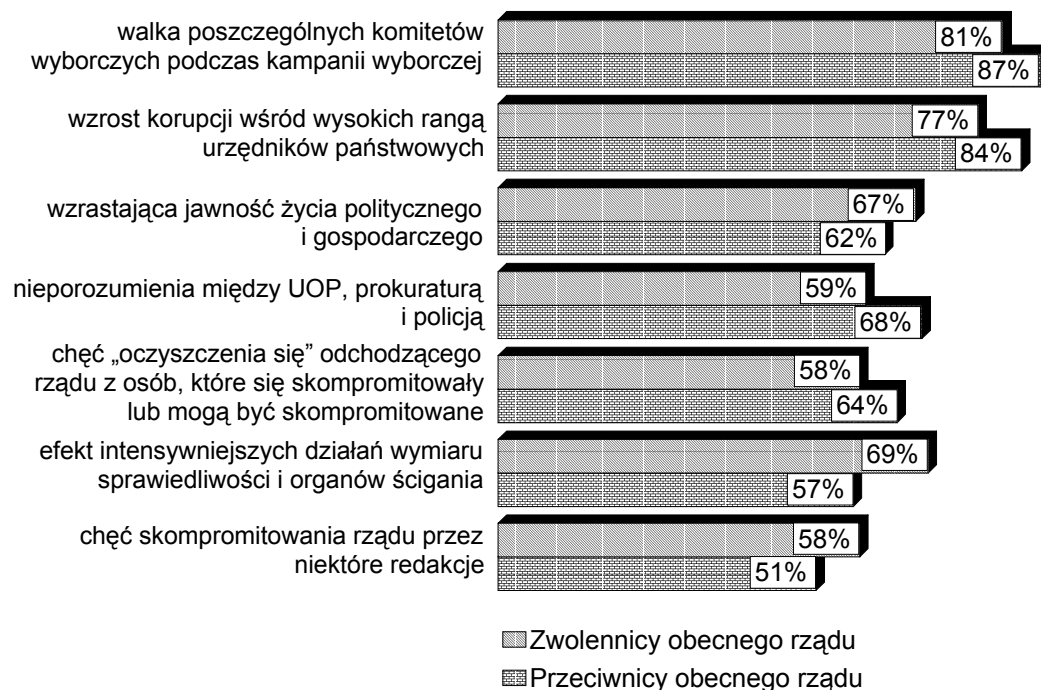
Jak Pan(i) sądzi, jakie są przyczyny ujawniania obecnie opinii publicznej tak licznych informacji o aferach? Czy jest to...	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- walka poszczególnych komitetów wyborczych podczas kampanii wyborczej	84	9	7
- wzrost korupcji wśród wysokich rangą urzędników państwowych	79	12	9
- wzrastająca jawność życia politycznego i gospodarczego	61	25	14
- nieporozumienia między UOP, prokuraturą i policją	61	22	17
- chęć „oczyszczenia się” odchodzącego rządu z osób, które się skompromitowały lub mogą być skompromitowane	60	27	13
- efekt intensywniejszych działań wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania	56	30	14
- chęć skompromitowania rządu przez niektóre redakcje	52	33	15

Najczęściej wskazywaną przez ankietowanych przyczyną ujawniania afer jest walka poszczególnych komitetów wyborczych przed zbliżającymi się wyborami parlamentarnymi. Niemal równie często respondenci wskazywali na wzrost korupcji wśród wysokich urzędników. Zdecydowanie mniej badanych uważa, że przyczyną ujawniania afer jest wzrastająca jawność, czyli demokratyzacja życia politycznego i gospodarczego. Taki sam odsetek respondentów sądzi, że to nieporozumienia między UOP, prokuraturą i policją spowodowały dotarcie informacji do opinii publicznej. Niewiele mniej osób jest zdania, że to rząd „oczyszcza” swoje szeregi z osób niegodnych zaufania i informuje o tym społeczeństwo. Ponad połowa ankietowanych jest przekonana, że ujawnianie różnego rodzaju nadużyć wśród osób wysoko postawionych jest efektem zintensyfikowania działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Nieco ponad połowa respondentów sądzi, iż jest to akcja niektórych redakcji (radiowych, telewizyjnych i prasowych), mająca na celu skompromitowanie rządu, jednak co trzeci badany nie podziela tej opinii.

Cechy społeczno-demograficzne respondentów nie różnicują w zasadniczy sposób ich opinii na temat przyczyn ujawniania obywatelom informacji o aferach w środowiskach związanych z rządem. Natomiast stosunek do obecnego gabinetu rządowego dość wyraźnie różnicuje odpowiedzi badanych. Zarówno wśród zwolenników, jak i przeciwników rządu Jerzego Buzka na pierwszym miejscu wymieniana jest walka wyborcza, ale wśród pozostałych przyczyn akcenty są nieco inaczej rozłożone.

W porównaniu ze zwolennikami obecnego gabinetu jego przeciwnicy relatywnie częściej wskazują na walkę przedwyborczą, wzrost korupcji wśród wysokich rangą urzędników, konflikty między UOP, policją a prokuraturą i chęć „oczyszczenia się” odchodzącego rządu z osób skompromitowanych. Zwolennicy Rady Ministrów kierowanej przez Jerzego Buzka częściej wskazywali na efekty działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, wzrastającą jawność życia politycznego i gospodarczego oraz chęć skompromitowania rządu przez niektóre redakcje.

RYS. 3. JAK PAN(I) SĄDZI, JAKIE SĄ PRZYCZYNY UJAWNIANIA OBECNIE OPINII PUBLICZNEJ TAK LICZNYCH INFORMACJI O AFERACH? CZY JEST TO ...

W ostatnich latach systematycznie rośnie odsetek respondentów przekonanych, że korupcja w Polsce jest bardzo dużym problemem, rośnie też odsetek osób, które uważają, iż na wysokich stanowiskach jest wielu nieuczciwych urzędników oraz że skorumpowani politycy związani są w równej mierze ze środowiskami rządowymi i opozycyjnymi. Tego rodzaju wypowiedzi mogą świadczyć o malejącym zaufaniu społeczeństwa do klasy politycznej jako takiej. Diagnozę tę zdaje się potwierdzać fakt, że mimo iż zdecydowana większość badanych słyszała o aferach korupcyjnych w środowiskach rządowych, tylko jedna trzecia wykazała duże zainteresowanie tymi doniesieniami. Respondenci na ogół dystansują się od tych wydarzeń, traktując je jako element gry przedwyborczej.

Opracowała
Anna GRUDNIEWICZ

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym czy małym? (%)

	Bardzo dużym	Raczej dużym	Bardzo małym	Raczej małym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	68	25	2	1	5	964
Płeć						
Mężczyźni	73	21	2	0	3	457
Kobiety	63	28	2	1	6	507
Wiek						
18-24 lat	55	38	3	1	2	138
25-34	65	29	1	1	4	170
35-44	71	25	3	0	2	194
45-54	76	18	1	1	4	193
55-64	77	17	1	1	4	101
65 lat i więcej	63	21	3	0	14	167
Miejsce zamieszkania						
Wieś	61	27	2	1	8	352
Miasto do 20 tys.	63	28	3	0	6	123
20-100 tys.	79	16	2	0	3	172
101-500 tys.	74	24	1	0	1	191
501 tys. i więcej mieszk.	68	27	1	1	3	126
Wykształcenie						
Podstawowe	63	22	3	1	12	267
Zasadnicze zawodowe	70	24	3	0	2	261
Średnie	72	25	1	1	2	330
Wyższe	64	31	0	1	3	106
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	68	29	0	0	3	62
Prac. umysł. fiz. szczebla	71	27	0	1	1	86
Pracownicy fiz.- umysł.	71	28	0	0	1	75
Robotnicy wykwalifikowani	74	23	0	0	1	87
Robotnicy niewykwalifik.	69	10	12	3	6	24
Rolnicy	56	34	2	3	4	59
Pracujący na własny rach.	77	21	2	0	0	53
Bierni zawodowo						
Renciści	75	16	2	0	8	132
Emeryci	66	21	2	0	11	172
Uczniowie i studenci	50	45	5	0	0	68
Bezrobotni	63	26	2	2	7	87
Gospodynie domowe i inni	71	20	3	0	6	58
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	77	20	1	1	1	174
społ. właścicieli	66	25	4	1	5	74
prywatnych i państwa	69	26	3	0	2	153
sekt. prywat. poza rolnict.	57	33	2	2	5	72
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	72	22	1	2	3	96
276-399	68	23	5	0	3	78
400-549	65	26	2	1	6	165
550-799	71	20	4	0	4	140
Powyżej 799 zł	69	27	0	1	2	177
Ocena własnych war. mater.						
Złe	77	14	1	1	7	319
Średnie	65	29	2	0	4	462
Dobre	61	31	3	0	4	183
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	76	15	1	0	8	55
Raz w tygodniu	64	28	2	0	5	488
1-2 razy w miesiącu	68	25	1	1	4	156
Kilka razy w roku	67	25	2	1	5	192
W ogóle nie uczestniczy	86	9	1	1	4	70
Poglądy polityczne						
Lewica	80	17	1	0	1	282
Centrum	63	33	1	0	3	239
Prawica	68	23	3	1	5	221
Trudno powiedzieć	58	26	3	1	12	221

Tabela 2. Ostatnio słyszy się o wysokich urzędnikach państwowych, którzy czerpią korzyści z pełnionych funkcji publicznych. Czy uważa Pan(i), że w obecnym rządzie: 1 - wielu wysokich urzędników dopuszcza się takich czynów, 2 - są tacy, choć jest ich niewiele; 3 - w ogóle nie ma wysokich urzędników państwowych, którzy czerpaliby korzyści z pełnionych funkcji publicznych (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	70	22	1	7	964
Płeć					
Mężczyźni	71	24	0	5	457
Kobiety	69	20	1	10	507
Wiek					
18-24 lat	74	22	0	3	138
25-34	76	20	0	4	170
35-44	66	28	0	6	194
45-54	77	20	0	3	193
55-64	73	19	2	6	101
65 lat i więcej	56	19	2	22	167
Miejsce zamieszkania					
Wies	70	19	0	11	352
Miasto do 20 tys.	72	21	1	7	123
20-100 tys.	71	26	1	2	172
101-500 tys.	73	23	0	4	191
501 tys.i więcej mieszk.	65	23	1	10	126
Wykształcenie					
Podstawowe	65	17	2	16	267
Zasadnicze zawodowe	75	19	0	6	261
Średnie	72	26	0	2	330
Wyższe	66	28	0	6	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	66	28	0	5	62
Prac. umysł. niż. szczebla	69	28	1	3	86
Pracownicy fiz.- umysł.	74	25	0	1	75
Robotnicy wykwalifikowani	62	34	0	4	87
Robotnicy niewykwalifik.	76	21	3	0	24
Rolnicy	70	21	0	9	59
Pracujący na własny rach.	85	15	0	0	53
Bierni zawodowo					
Renciści	68	17	1	14	132
Emeryci	62	20	2	16	172
Uczniowie i studenci	74	22	0	4	68
Bezrobotni	82	14	0	4	87
Gospodynie domowe i inni	76	17	2	5	58
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	76	23	0	1	174
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	64	30	1	5	74
sekt. pryw. poza rolnict.	70	25	1	3	153
prywatnym gosp. rolnym	70	20	0	11	72
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	79	18	0	4	96
276-399	73	22	0	5	78
400-549	66	28	0	5	165
550-799	71	20	0	9	140
Powyżej 799 zł	66	28	1	5	177
Ocena własnych war. mater.					
Złe	77	13	0	10	319
Średnie	69	24	1	6	462
Dobre	63	30	1	5	183
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	68	19	0	13	55
Raz w tygodniu	68	22	1	9	488
1-2 razy w miesiącu	75	19	0	6	156
Kilka razy w roku	72	22	0	5	192
W ogóle nie uczestniczy	68	28	0	4	70
Poglądy polityczne					
Lewica	77	20	1	2	282
Centrum	71	23	1	5	239
Prawica	67	25	1	7	221
Trudno powiedzieć	63	19	0	17	221

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, przypadki korupcji dotyczą: 1 - w znacznej mierze zarówno środowisk związanych z rządem, jak i z opozycją parlamentarną; 2 - głównie środowisk związanych z rządem; 3 - głównie środowisk związanych z obecną opozycją parlamentarną

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	24	3	16	964
Płeć					
Mężczyźni	61	28	3	9	457
Kobiety	53	21	2	24	507
Wiek					
18-24 lat	63	21	4	13	138
25-34	65	24	0	11	170
35-44	62	25	1	12	194
45-54	57	28	4	12	193
55-64	49	25	4	21	101
65 lat i więcej	41	21	4	34	167
Miejsce zamieszkania					
Wieś	52	24	2	23	352
Miasto do 20 tys.	55	24	4	17	123
20-100 tys.	62	25	3	10	172
101-500 tys.	55	31	3	10	191
501 tys. i więcej mieszk.	66	12	4	17	126
Wykształcenie					
Podstawowe	45	19	3	34	267
Zasadnicze zawodowe	55	29	2	14	261
Średnie	66	22	4	8	330
Wyższe	61	31	0	7	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	70	25	1	3	62
Prac. umysł. niż. szczebla	67	23	3	7	86
Pracownicy fiz.- umysł.	62	35	0	2	75
Robotnicy wykwalifikowani	62	20	3	16	87
Robotnicy niewykwalifik.	63	19	0	18	24
Rolnicy	52	30	0	18	59
Pracujący na własny rach.	60	31	2	7	53
Bierni zawodowo					
Renciści	47	23	3	27	132
Emeryci	44	21	5	31	172
Uczniowie i studenci	68	19	3	11	68
Bezrobotni	59	27	1	13	87
Gospodynie domowe i inni	54	22	8	16	58
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	68	25	1	6	174
spółce właścicieli	60	28	2	10	74
prywatnych i państwa	62	25	3	10	153
sekt. pryw. poza rolnict.	49	30	2	20	72
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	60	23	1	16	96
276-399	54	27	1	18	78
400-549	54	25	3	17	165
550-799	60	25	1	14	140
Powyżej 799 zł	52	33	3	11	177
Ocena własnych war. mater.					
Złe	56	24	2	18	319
Średnie	55	25	3	17	462
Dobre	63	22	3	13	183
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	60	13	3	24	55
Raz w tygodniu	58	19	4	19	488
1-2 razy w miesiącu	50	31	1	18	156
Kilka razy w roku	56	33	0	11	192
W ogóle nie uczestniczy	64	28	1	7	70
Poglądy polityczne					
Lewica	51	40	0	8	282
Centrum	65	18	5	12	239
Prawica	69	15	5	11	221
Trudno powiedzieć	41	20	1	37	221